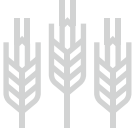
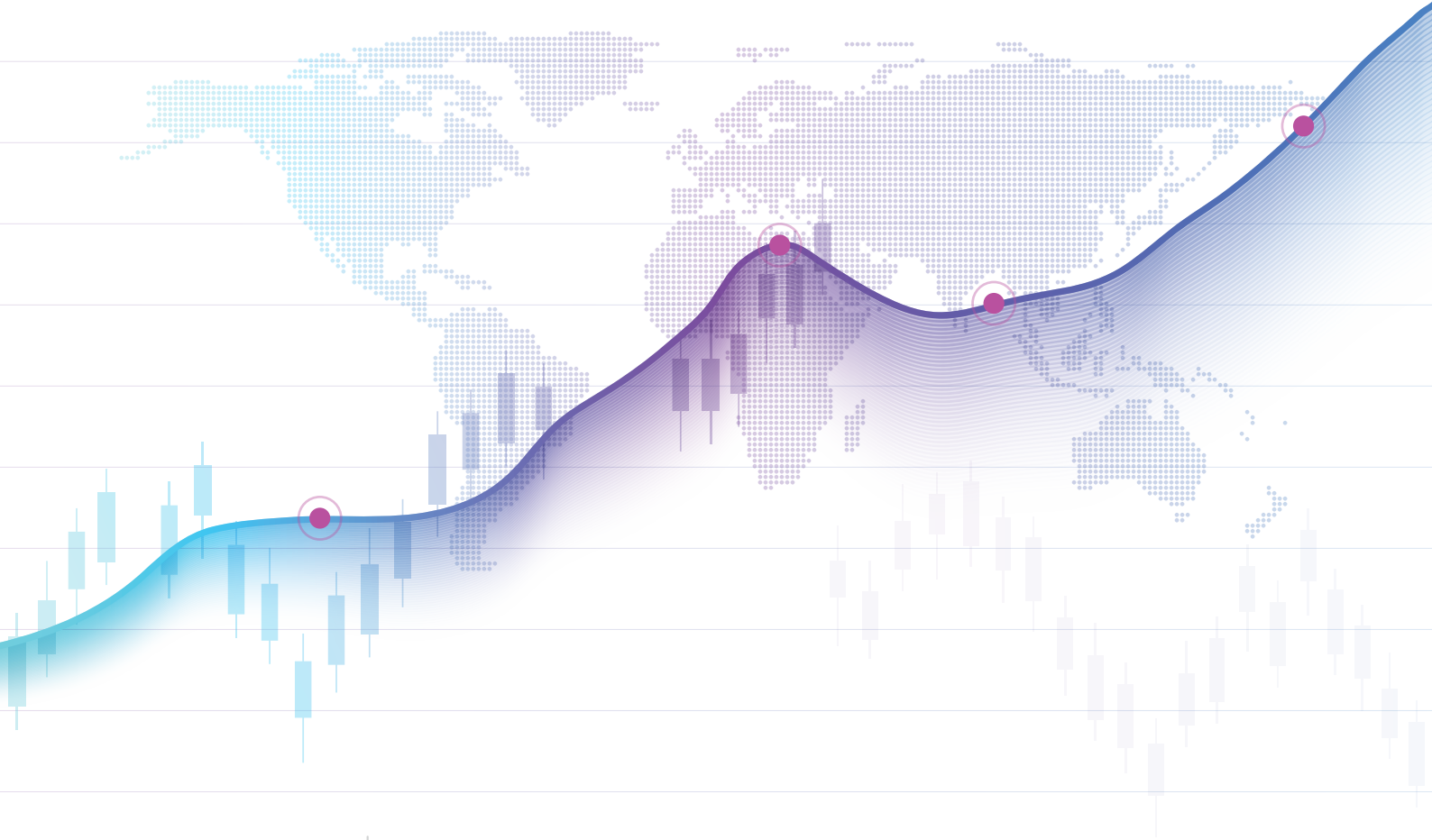

iş dünyası için
YEREL KALKINMA

PANDEMİ SONRASINDA SEKTÖREL BÜYÜME GÖSTERGELERİ **2022 İlk Çeyrek**

TURKONFED

CIPE
CENTER FOR INTERNATIONAL
PRIVATE ENTERPRISE

PANDEMİ SONRASINDA SEKTÖREL BÜYÜME GÖSTERGELERİ **2022 İlk Çeyrek**

TÜRKONFED

İÇİNDEKİLER

Yönetici Özeti	4
Executive Summary	6
1. Giriş	10
2. Anket ve Örneklem	12
3. Bulgular	14
3.1 İş Hacmi ve Karlılık Gerçekleşmeleri (2021- Q4)	14
3.2 İş Hacmi ve Karlılık Beklentileri (2022- Q1)	18
3.3 Riskler	20
3.4 Tedarik Zinciri Beklentileri	21
4. Sonuç	24

TÜRKONFED Resmi Yayınıdır.

© TÜRKONFED, 2022. Her hakkı saklıdır.

     /turkonfed

Refik Saydam Caddesi Akarca Sokak N: 41 Tepebaşı, Beyoğlu/İstanbul
+90 212 251 73 00 / +90 212 251 58 77 www.turkonfed.org / info@turkonfed.org

Araştırma ve Rapor Yazarı

Doç. Dr. Nazlı Karamollaoğlu

Yayın/Editoryel Hazırlık

Erhan Arslan

Ayça Arkış

Tasarım

gern

www.gernworks.com

Yasal Uyarı: Bu raporda yer alan yazı, resim, grafik ve fotoğraflar izin alınmadan yayımlanamaz, çoğaltılamaz. Kaynak gösterilmek kaydıyla yayımlanabilir. Raporda görüşlerine başvurulmuş isimlerin düşünceleri TÜRKONFED'in resmi görüşü değildir. Hukuki sorumluluk yazarlara ve görüş sahiplerine aittir.

Yönetici Özeti

2022 yılının ilk beş ayını geride bırakırken global risklerin gelişmekte olan ülkeler için tehdit oluşturduğu bir döneme girmiş bulunuyoruz. Küresel enflasyonist baskılar merkez bankalarının pandemi sonrası karşılaştıkları büyüme-enflasyon ikilemini derinleştirirken, politika yapıcılar bir taraftan yükselen enflasyonla mücadele etmek, bir yandan da pandemi sonrası ekonomik görünümü kontrol altına almaya çalışıyor. Enflasyonla mücadele kapsamında global finansal koşulların Fed'in başlattığı faiz artırımları ile sıkılaşma eğilimine girmesi gelişmekte olan ülkelerde döviz kuru üzerindeki baskıları arttırma riskini de beraberinde getiriyor.

Türk ekonomisi ise bu dönemi yüksek dolarizasyon, düşük rezervler ve oldukça yüksek bir enflasyon oranıyla kırılgan bir şekilde karşılıyor. Bunun yanında Rusya-Ukrayna savaşının yarattığı belirsizlik Türk ekonomisinin karşı karşıya kaldığı zorlukları birçok kanaldan artırıyor. Hem Ukrayna'yla hem de Rusya'yla yakın ekonomik ilişkilerimiz nedeniyle enerji, tarım, inşaat ve turizm sektörleri başta olmak üzere savaşın direk etkilerinin ekonomi üzerinde kuvvetli olacağı tahmin ediliyor. IMF Nisan ayı Dünya Ekonomik Görünümü raporuna göre Türkiye için büyüme tahminini 0.6 baz puan indirerek %2,7'ye aşağı yönlü revize etti. Bu kapsamda 2022 yılında, net ihracatın, büyümeyi desteklemeye devam edeceği, tüketim ve yatırımların ise daralacağı bir tablo bekleniyor. Enflasyon tarafında ise mevcut para politikasının devam edeceği varsayımı altında enflasyonun yıl sonunda %61 seviyesinin üzerinde gerçekleşeceği öngörülüyor.¹

Önümüzdeki dönemde yüksek enflasyon eğilimi ve döviz kuru oynaklığı riskinin reel sektörde faaliyet gösteren firmaların performansını olumsuz etkileyeceği bir tablo söz konusu. Pandemi koşullarının gevşetildiği bir dönemi kapsayan ve 2022'nin ilk çeyreğinde gerçekleştirilen bu anket kapsamında, firmaların performanslarına ilişkin gerçekleştirmeler, gelecek öngörülleri ve risklere ilişkin sorular yönlendirilmiştir. Yapılan ankette öne çıkan gözlemler aşağıda sıralanmaktadır.

¹ IMF Nisan ayı Global ekonomik Görünüm raporuna göre yıl sonu enflasyon beklentisi yüzde 61 seviyesinde bulunuyor. Mayıs ayı Reuters anketine göre medyan yılsonu enflasyon beklentisi yüzde 63.5 seviyesinde bulunuyor.

1. 2022 yılının ilk çeyreğine ilişkin veriler ekonomik aktivitenin 2022'ye girerken hız kestiğine işaret etmektedir. 2022 yılının ilk çeyreğinde iş hacmi ve karlılıklarında artış bekleyen firma oranı önceki çeyreğe kıyasla azalmıştır. Tüm firmaların %30'u iş hacminin ilk çeyrekte arttığını/artacağını belirtirken, karlılığının arttığını/ artacağını belirten firma oranı %21'dir.
2. Karlılık ve iş hacmi arasındaki makasın özellikle imalat sektöründe yüksek kaydedildiği bir tablo mevcuttur. 2021 yılının son çeyreğinde imalat sektöründe faaliyet gösteren firmaların %64'ünün iş hacmi artarken sadece %31'inin karlılığı artmıştır. Bu durum firmaların satışlarını daha ucuza, daha çok mal satarak artırmaya çalıştığını teyit etmektedir.
3. İş hacminde düşüş yaşayan firmalar çoğunlukla çalışan sayısı 50 ve altında yer alan küçük veya mikro ölçekteki işletmelerdir.
4. 2022 yılının ilk çeyreğinde tüm firmaların %55'i satış fiyatını yükselteceğini belirtmiştir; bu oran imalat sanayinde %65, hizmet sektörlerinde %50 seviyesindedir.
5. Ankete katılan firmaların %63'ü sağladıkları istihdamda herhangi bir değişiklik beklememektedir. Hizmet sektöründe faaliyet gösteren firmaların %25'i yarattıkları istihdamda düşüş öngörürken imalat sanayinde ise firmaların sadece %8'i istihdamlarını azaltacağını belirtmiştir.
6. Anket sonuçlarına göre kur oynaklığı sonucu fiyatlarda yaşanan belirsizlik, hammadde fiyatları ve iş gücü maliyetindeki artışlar karlılığı azaltan başlıca faktörler olurken, karlılığı artıran en önemli faktör güçlü talep koşulları olmuştur.
7. İş hacmini artıran firmalar için bu artışta rol oynayan başlıca faktör kuvvetli dış talep olmuştur. Kur oynaklığı sonucu oluşan fiyat belirsizliği, zayıf iç talep ve iş gücü maliyetindeki artış ise iş hacmini azaltan başlıca faktörlerdir. Önümüzdeki dönemde sıkılaşan küresel likidite koşullarının döviz kuru oynaklığını tetikleme olasılığı ve artan hammadde fiyatları reel sektörün iş hacmi ve karlılığı üzerinde risk oluşturmaktadır.
8. Önümüzdeki 6 aylık dönemde hizmet sektörlerinde faaliyet gösteren firmalar için en önemli riskler döviz kuru oynaklığı ve iç talep koşulları olarak belirtilirken, imalat sanayindeki firmalar hammadde ve enerji fiyatları ile tedarik zincirleri sorunlarını en önemli riskler arasında saymaktadır.
9. Firmaların %35'ü üç ay öncesine göre şirketlerinin finansal durumu hakkında, %43'ü ise faaliyet gösterdikleri sektöre ilişkin genel gidişat konusunda kötümser bir tutuma sahip olduklarını belirtmişlerdir.
10. Ankete katılan firmaların %62'si tedarik zinciri sorunlarının devam ettiğini belirtmişlerdir. Sektör kırılımında baktığımızda imalat sektöründe bu oran %83, hizmet sektörlerinde ise %73 olarak kaydedilmiştir.
11. Tedarik zincirinin neden olduğu aksaklıkların 6 aydan kısa süreceğini öngören firmaların oranı %10, 6 ay-1 yıl arası süreceğini öngörenlerin oranı %32,4, 1 yıldan fazla süreceğini öngörenlerin oranı ise %31,5 seviyesindedir.

Executive Summary

As we leave the first five months of 2022 behind, we have entered a period where global risks pose a threat to developing countries. While global inflationary pressures deepen the growth-inflation dilemma faced by central banks after the pandemic, policy makers are trying to combat rising inflation on the one hand and to control the post-pandemic economic outlook on the other. As part of the fight against inflation, the tightening of global financial conditions with the interest rate hikes initiated by the Fed brings the risk of increasing the pressures on the exchange rates in developing countries.

The Turkish economy, on the other hand, faces this period in a fragile way with high dollarization, low reserves and a very high inflation rate. In addition, the uncertainty created by the Russia-Ukraine war increases the difficulties faced by the Turkish economy through many channels. Due to our close economic relations with both Ukraine and Russia, it is estimated that the direct effects of the war, especially in the energy, agriculture, construction and tourism sectors, will have severe consequences on the economy. According to the World Economic Outlook April, IMF revised down its growth forecast for Turkey by reducing 0.6 basis points to 2.7%. In this context, the picture for 2022 suggests that net exports will continue to support growth, while consumption and investments will get tight. On the inflation side, under the assumption that the current monetary policy will continue, inflation is expected to be above 61% at the end of the year.²

In the upcoming period, the risk of high inflation and exchange rate volatility will negatively affect the performance of companies operating in the real sector. Within the scope of this survey, which was carried out in the first quarter of 2022, covering a period when the pandemic conditions were eased, questions were asked about realizations, future projections and risks regarding the performance of companies. The prominent observations in the survey are listed below.

² According to the IMF's World Economic Outlook April report, the year-end inflation expectation is 61 percent. According to the Reuters survey in May, the median year-end inflation expectation stands at 63.5 percent.

1. Data regarding the first quarter of 2022 indicate that economic activity slowed down as we entered 2022. In the first quarter of 2022, the ratio of companies expecting an increase in their business volume and profitability decreased compared to the previous quarter. While 30% of all companies state that their business volume has increased/will increase in the first quarter, the rate of companies stating that their profitability has increased/will increase is 21%.
2. The picture indicates that the gap between profitability and business volume is especially high in the manufacturing sector. In the last quarter of 2021, while the business volume of 64% of the companies operating in the manufacturing sector increased, only 31% increased their profitability. This situation confirms that companies are trying to increase their sales by selling more goods at a cheaper price.
3. Companies experiencing a decline in business volume are mostly small or micro sized enterprises with 50 or less employees.
4. In the first quarter of 2022, 55% of all companies stated that they will increase their sales price; this rate is 65% in the manufacturing industry and 50% in the service sectors.
5. 63% of the companies participating in the survey do not expect any change in the employment they provide. While 25% of the companies operating in the service sector predict a decrease in the employment they create, only 8% of the companies in the manufacturing industry stated that they will reduce their employment.
6. According to the survey results, uncertainty in prices as a result of exchange rate volatility, increases in raw material prices and labor costs were the main factors reducing profitability, while the most important factor increasing profitability was strong demand conditions.
7. For companies that increased their business volume, the main factor that played a role in this increase was strong foreign demand. Price uncertainty due to exchange rate volatility, weak domestic demand and the increase in labor costs are the main factors that reduce business volume. The possibility of tightening global liquidity conditions to trigger exchange rate volatility and the rising raw material prices in the upcoming period pose a risk to the business volume and profitability of the real sector.
8. While the most important risks for companies operating in the service sectors in the next 6 months are exchange rate volatility and domestic demand conditions, companies in the manufacturing industry consider raw material and energy prices and supply chain problems among the most important risks.
9. Compared to the past three months, 35% of the companies stated that they were pessimistic about the financial situation of their companies, and 43% about the general course of the sector in which they operate.
10. 62% of the companies participating in the survey stated that their supply chain problems continue. When we look at the sector breakdown, this rate was recorded as 83% in the manufacturing sector and 73% in the service sectors.
11. The rate of companies that predict that the disruptions caused by the supply chain will last less than 6 months is 10%, the rate of those who predict that it will last 6 months to 1 year is 32.4%, and the rate of those who predict that it will last more than 1 year is 31.5%.

1

Giriş

2022 yılının ilk dört ayını bitirirken bir taraftan COVID-19 kısıtlamalarının kalkmasıyla canlanan talep, tedarik zinciri sorunları ve kısıtlı arz nedeniyle artan emtia ve gıda fiyatları enflasyon üzerinde yukarı yönlü risk oluşturmaya devam ediyor. Bunun yanında Rusya'nın Ukrayna'yı işgali ile oluşan doğrudan ve dolaylı etkiler tüm dünyada büyüme ve enflasyon görünümü üzerinde risk oluşturuyor. Bu gelişmelere paralel 2022 senesinde gelişmekte olan ekonomiler için IMF'nin yaptığı enflasyon tahmini Ocak ayında %5,9 iken, Nisan ayında %8,7 olarak güncellenmiştir. Global büyüme tahmini ise 2022 yılında 0,8 baz puan azaltılarak %3,6 olarak aşağı revize edilmiştir (IMF WEO, 2022).

2022 yılında aynı zamanda pandemi döneminde uygulanan parasal genişlemenin sona ermesi ile küresel likidite koşullarının sıkılaşacağı bir döneme de girilmiştir. Yüksek enflasyonist baskılar, Merkez Bankalarının pandemi sonrası karşılaştıkları büyüme-enflasyon kontrolü ikilemini derinleştirirken, politika yapıcılar bir taraftan yükselen enflasyonla mücadele etmek, bir yandan da pandemi sonrası ekonomik iyileşmeyi sağlayacak adımlar atmak durumunda kalmaktadırlar. Mayıs ayında gerçekleşen Fed toplantısında enflasyonla mücadele kapsamında politika faizi beklentilere paralel 50 baz puan yükseltilirken 2022 ve 2023 senelerinde faiz artırımı ve bilanço küçültme aksiyonlarının devam etmesi beklenmektedir. Bunun yanında G7 ülkelerinin de 2022'nin geri kalanında bilançolarını yaklaşık 410 milyar dolar küçülteceklerini tahmin edilmektedir.³

Rusya ve Ukrayna arasındaki savaş, global ekonomik büyüme ve enflasyon üzerinde ek baskılar oluşturmaktadır. Savaşın dünya ekonomisi üzerindeki etkisi, emtia, ticaret ve finans piyasaları kanallarıyla gerçekleşmektedir. Savaşın ayrıca tedarik zinciri kaynaklı sorunları tetiklemesi, enflasyonun beklenenden daha uzun süre yüksek seviyelerde kalması olasılığını artırmaktadır. Çin tarafından ısrarla uygulanmaya devam edilen sıfır COVID-19 politikası aynı zamanda tedarik zinciri kaynaklı sorunların artmasına neden olurken, fiyatlar üzerinde ek baskılar yaratmıştır.

Türkiye, pandemi önlemleri kapsamında sağlanan ve çoğunlukla krediler kanalıyla gerçekleşen mali desteğin yardımıyla, 2020 yılını %1,8 büyüme oranıyla bitirmiş ve bu dönemde pozitif büyüme performansı gösteren birkaç ülkeden biri olmuştur. 2021 senesinde, pandemi önlemlerinin azalması ve dünya genelinde genişleyici politikalarının da yardımıyla, Türkiye ekonomisi, %11'lik büyümeyle G20 ülkeleri arasında en yüksek büyüme oranı gösteren ülke olmuştur. 2021 yılında, Merkez Bankası'nın artan enflasyona ve sıkılaşan küresel para koşullara rağmen, politika faiz oranlarında yaptığı faiz indirimleri sonucu Türk lirasının değeri diğer para birimleri karşısında azalarak gelişmekte olan ülkeler arasında en kötü performansa sahip para birimlerinden biri olmuştur.

Artan küresel enflasyonist baskılarla beraber hem tüketici hem de üretici enflasyon endeksi son yirmi yılın en yüksek seviyelerine ulaşmıştır. Mayıs 2022'de, yıllık tüketici fiyat endeksi %73,5, üretici fiyatları endeksi ise %132 seviyesinde kaydedilmiştir. Türkiye'nin mevcut ekonomik sorunlarına ek olarak küresel gidişata ilişkin gelişmeler Türk ekonomisinin karşı karşıya kaldığı zorlukları birçok kanaldan artırmaktadır. Gelişmiş ülkelerde finansal koşulların sıkılaşmasının döviz kuru üzerinde baskıları arttırması beklenirken hem Ukrayna'yla hem de Rusya'yla yakın ekonomik ilişkilerimiz nedeniyle enerji, tarım, inşaat ve turizm sektörleri başta olmak üzere savaşın direk etkilerinin ekonomi üzerinde kuvvetli olacağı tahmin edilmektedir. IMF Nisan ayı Dünya Ekonomik Görünümü raporuna göre Türkiye için büyüme tahminin 0.6 baz puan indirerek %2,7'ye aşağı yönlü revize edilmiştir. 2022 yılında, net ihracatın, büyümeyi desteklemeye devam edeceği, tüketim ve yatırımların ise daralacağı bir tablo beklenmektedir. Enflasyon tarafında ise para politikasında sıkılaştırıcı bir adımın olmayacağı varsayımı altında enflasyonun %61 seviyesinin üzerine çıkabileceği değerlendirilmektedir. Artan ithalat maliyetleriyle birlikte cari açığın GSYH'nin %6,4'üne kadar yükseleceği, kamu harcamaları, faiz giderleri ve cari transferlerin etkisiyle bütçe açığının 2022'de %5,2, 2023'te ise %5,1 seviyesine çıkacağı beklenmektedir.⁴

Bu anket çalışmasında global ekonomik koşulların kötüleştiği bu dönemde reel sektörün mevcut durumunun ve beklentilerinin saptanması amaçlanmaktadır. Bu çerçevede katılımcılara COVID-19 sonrası firmaların performanslarına ilişkin gerçekleştirmeler, gelecek öngörülleri ve risklere ilişkin sorular yönlendirilmiştir.

3- www.bloomberg.com/news/articles/2022-05-01/global-economy-faces-410b-financial-shock-as-central-banks-

4- Dünya Bankası, 2022.

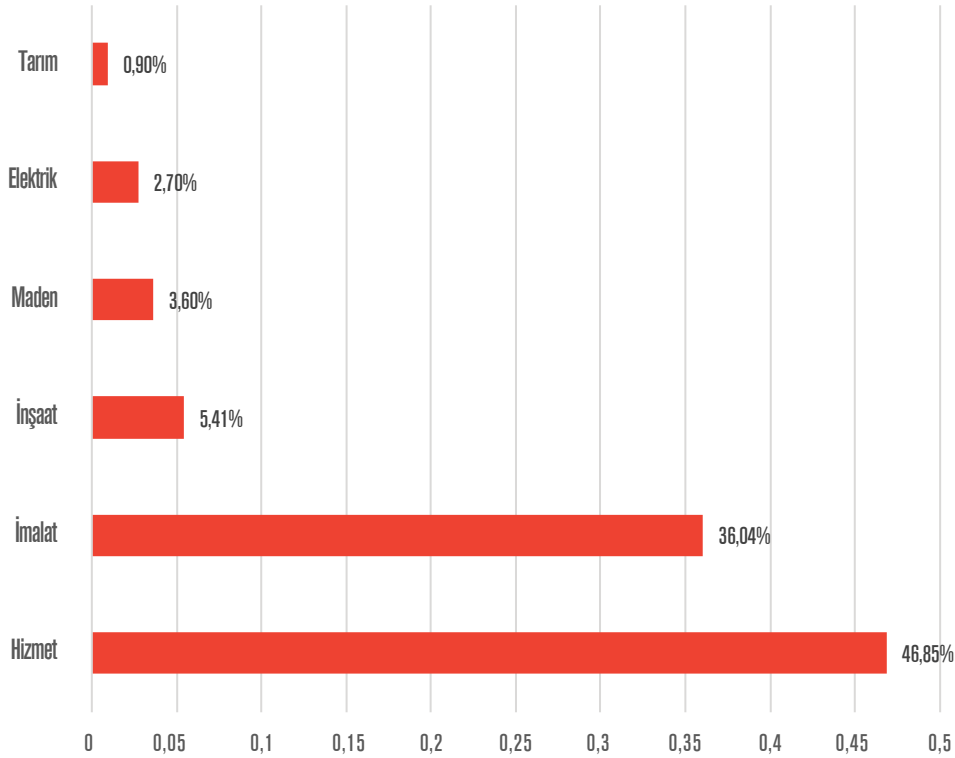
2

Anket ve Örneklem

Anket kapsamında firmalara 2022'nin ilk çeyreğinde COVID-19'un şirketler üzerindeki etkisi, firmaların iş hacimleri ve karlılıklarına ilişkin gerçekleştirmeler, gelecek öngörüler ve risklere ilişkin sorular yönlendirilmiştir. 26 Ocak-31 Mart tarihleri arasında online olarak gerçekleşen ankette 111 firma yer almaktadır. Ankete katılan firmaların sektörel kompozisyonları Şekil 2.1'de yer almaktadır. Ankete katılan firmaların %36'sı imalat, %47'si ise hizmet sektöründe faaliyet göstermektedirler. Örneklem oldukça küçük olması nedeniyle anket sonuçları öncelikle tüm sektörler kapsamında değerlendirilmiştir. Buna ek olarak sadece imalat ve hizmet sektörleri ayrımında da sonuçlara bakılmıştır.

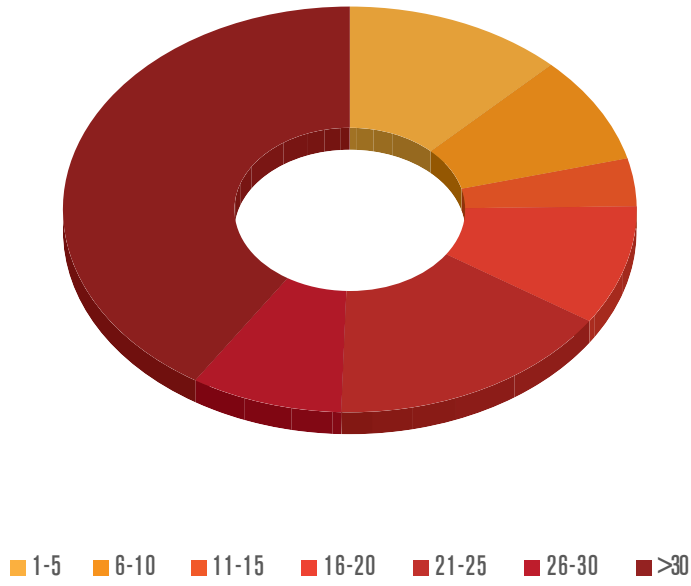
Firmaların yaş dağılımı ve NUTS2 bölgesel dağılımına ilişkin kompozisyon ise şekil 2.2 ve 2.3'te yer almaktadır. Firma ölçek kompozisyonuna baktığımızda istihdam baz alındığında ankete katılan firmaların yaklaşık %72'sinin KOBİ sınıflamasında olduğu gözlenmektedir. Örneklemde yer alan firma kompozisyonunun daha az sayıda KOBİ içermesi beklentiler konusunda gerçek resmi olduğundan daha olumlu gösterme eğiliminde olduğu göz önünde bulundurulmalıdır.

Şekil 2.1. Sektörel Dağılım⁵

⁵ Sektör bilgisi NACE Rev-2 ayarında belirtilmeyen 4 firma sektörel dağılımda yer almadığından toplam 100'e eşit olmamaktadır.

Şekil 2.2. Yaş Dağılımı

Şekil 2.3. Bölgesel Dağılımı

Bölgeler	Bölge kodları	Bölgesel Oran (%)
İstanbul	TR1	27
Batı Marmara	TR2	9
Ege	TR3	13
Doğu Marmara	TR4	7
Batı Anadolu	TR5	14
Akdeniz	TR6	9
Orta Anadolu	TR7	1
Batı Karadeniz	TR8	11
Doğu Karadeniz	TR9	2
Kuzeydoğu Anadolu	TRA	3
Ortadoğu Anadolu	TRB	2
Güneydoğu Anadolu	TRC	4

3

Bulgular

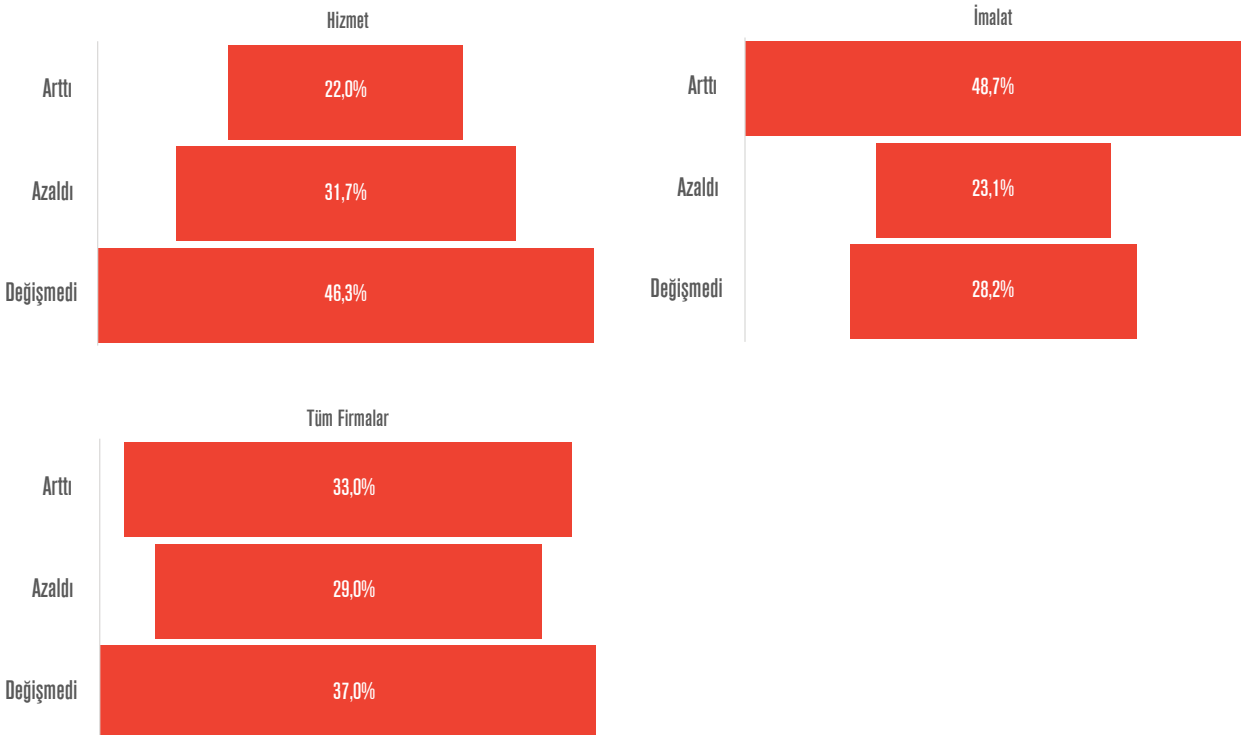
3.1 İş Hacmi ve Karlılık Gerçekleşmeleri (2021- Q4)

Anket kapsamında ilk olarak firmaların 2021 yılının son çeyreğine ilişkin iş hacmi ve karlılık gerçekleşmeleri sorulmuştur.⁶ 2021 yılının son çeyreğinde büyüme dinamiklerine baktığımızda hem iç hem de dış talep kaynaklı kuvvetli seyreden ekonomik aktivite sonucu GSYH yıllık bazda %9,1, çeyreklik bazda ise %1,5 artış kaydetmiştir. Bunun sonucu olarak 2021 yılında GSYH büyüme oranı %11 seviyesine ulaşmıştır. 2021 son çeyreğinde büyümenin kompozisyonuna baktığımızda ise imalat ve hizmetler sektörü kaynaklı bir büyüme gerçekleşmiş, inşaat sektörünün büyümeyi sınırlamıştır.

Anket sonuçlarına göre de örneklemin sınırlı olsa da ankete katılan firmaların yaklaşık %70'i iş hacminin bir önceki çeyreğe göre değişmediği (%37) veya arttığını (%33) belirtmesi GSYH gerçekleşmeleriyle uyumlu bir tablo çizmektedir (Şekil 3.1). 2021 yılının son çeyreğinde ankete katılan firmaların %54'ü ise iş hacminin önceki yıla göre arttığını belirterek GSYH verilerinde de gözlenen 2020 yılına ilişkin düşük baz etkisini yansıtmaktadır (Şekil 3.2). Sektör kırılımında baktığımızda ise imalat sektörünü güçlü performansını teyit etmektedir. Bu kapsamda iş hacminin önceki çeyreğe göre arttığını belirten firma yüzdesi imalat sektöründe %48,7 iken hizmetler sektöründe bu oran %22 olarak kaydedilmiştir. 2020 yılının son çeyreğine göre iş hacmi gerçekleşmeleri firmaların imalat sanayinde %64,1, hizmet sektörü firmalarında ise %48,3 olarak kaydedilmiştir.

Şekil 3.1. İş Hacmi Gerçekleşmeleri (çeyreklik bazda, q/q)

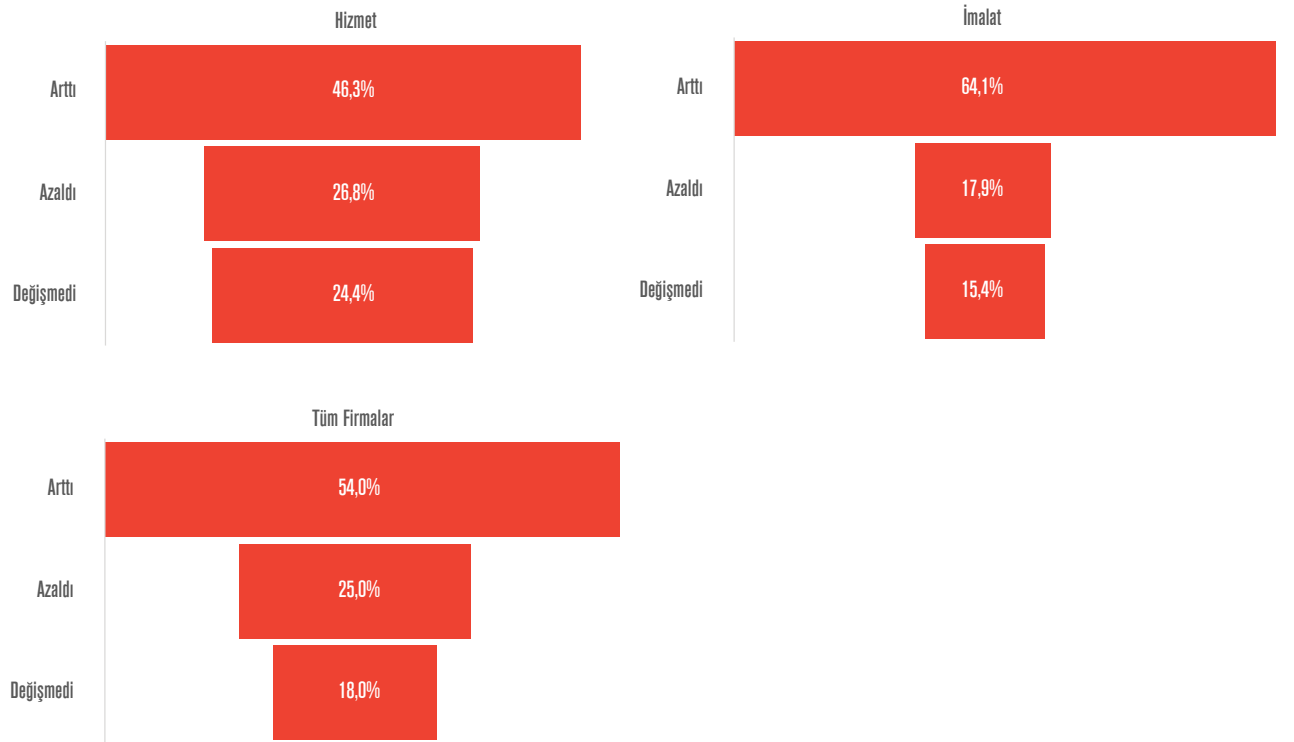
Şirketinizin 2021 yılı son çeyrek (Ekim-Kasım-Aralık) iş hacmi (miktar olarak) bir önceki çeyreğe göre (Temmuz-Ağustos-Eylül) nasıl değişti?

6- Anket kapsamında katılımcılara artan enflasyonun ciro üzerindeki yalıtıcı etkisini kontrol etmek için iş hacminin miktar baz alınarak değerlendirilmesi belirtilmiştir

Şekil 3.2. İş Hacmi Gerçekleşmeleri (yıllık bazda, y/y)

2021 yılı son çeyreğine (Ekim- Kasım- Aralık) ilişkin iş hacminiz (miktar olarak)
2020 yılının aynı dönemine göre yüzde kaç azaldı?

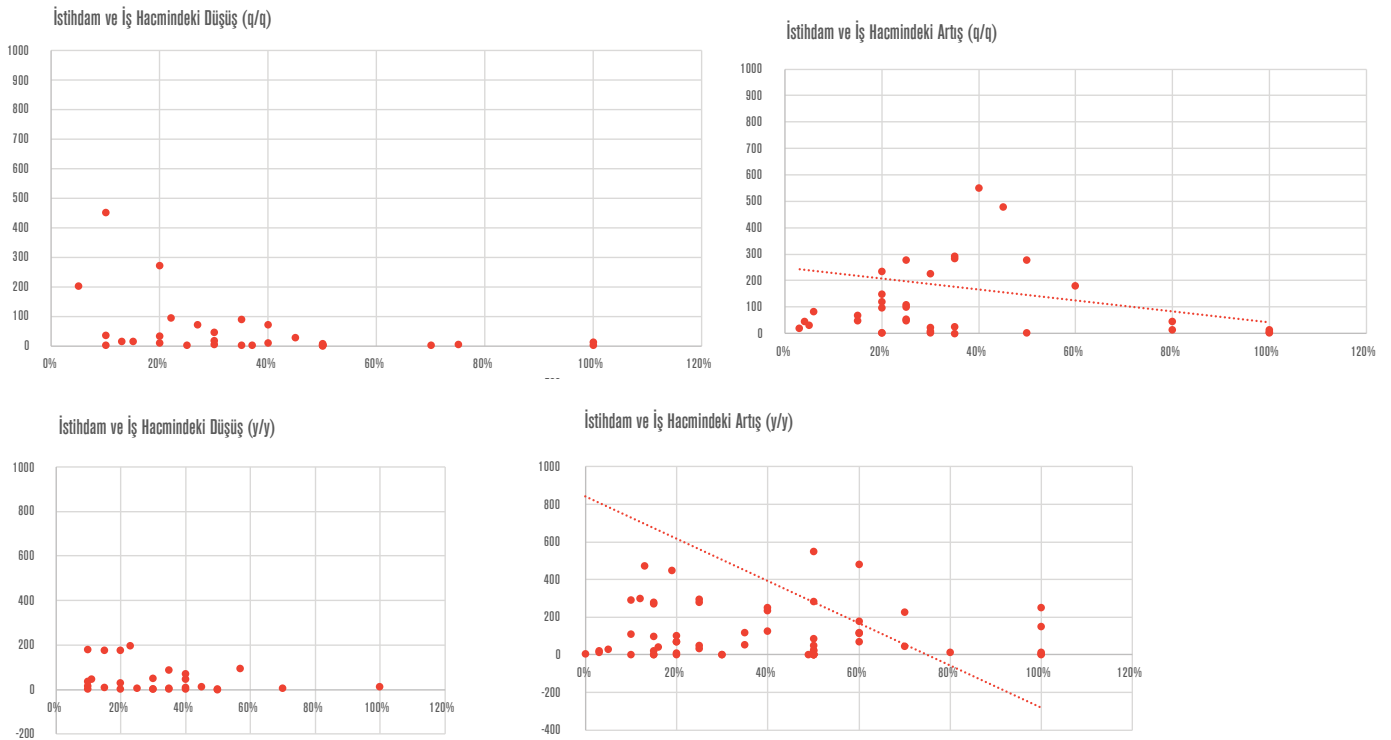
Ankete katılan firmalara iş hacimlerindeki azalma veya artış beklentilerinin çeyreklik ve yıllık olarak yüzde kaç olduğu sorusu da yöneltilmiştir. Şekil 3.3 iş hacmindeki düşüş ve yükseliş ile firmaların mevcut istihdamı arasındaki ilişkiyi göstermektedir. İş hacminde düşüş yaşayan firmaların çoğunlukla istihdam sayısı 50 ve altında yer alan küçük veya mikro ölçekteki işletmelerdir. İş hacminde beklenen artış yıllık bazda özellikle hizmet sektörlerinde (%43) güçlü kaydedilirken, iş hacmindeki azalmanın yıllık bazda %25-27 bandında olduğu belirtilmiştir (Tablo 3.1).⁷

Tablo 3.1. İş Hacmindeki Değişimler

Azalma (y/y)	Ağırlıklı ortalama	Ortalama	Medyan	Firma Sayısı
Tüm Firmalar	%25	%33	%30	27
Hizmet	%26	%36	%35	16
İmalat	%27	%27	%30	7
Artış				
Tüm Firmalar	%18	%38	%30	61
Hizmet	%43	%42	%50	25
İmalat	%16	%33	%20	25
Azalma (q/q)	Ağırlıklı ortalama	Ortalama	Medyan	Firma Sayısı
Tüm Firmalar	%15	%37	%33	32
Hizmet	%22	%37	%35	19
İmalat	%15	%34	%30	9
Artış				
Tüm Firmalar	%27	%35	%28	37
Hizmet	%35	%34	%30	12
İmalat	%25	%28	%30	19

Not: Ağırlıklı ortalama firmanın istihdamı ile ağırlıklandırılarak elde edilmiştir.

Şekil 3.3. İş Hacmi ve İstihdam

Not: x eksenı iş hacmindeki yıllık veya çeyreklik bazda düşüşü, y eksenı ise firmanın mevcut istihdamını göstermektedir.

İş hacmi ve karlılığa ilişkin gerçekleştirmeler oldukça farklılaşmaktadır.

2021 yılının son çeyreğinde karlılık göstergelerine baktığımızda bir önceki çeyreğe göre firmaların %40'ı, bir önceki yıla göre ise %37'si karlılığının azaldığını belirtmişlerdir. Karlılığında yıllık bazda azalma gerçekleşen firma sayısı imalat sektörlerinde %33 iken, bu oran hizmet sektöründe %36 olarak kaydedilmiştir.

Firmaların %54'ü geçtiğimiz seneye göre iş hacimlerinin arttığını belirtirken, %38'inin karlılıkları artış kaydetmiştir. İmalat sektörü özelinde ise firmaların %49'u geçtiğimiz yıla göre iş hacminin arttığını belirtirken, sadece %28'inin karlılığı artmıştır (Şekil 3.4). Son döneme baktığımızda (q/q) karlılık ve iş hacmi arasındaki makasın oldukça arttığı bir tablo mevcuttur. 2021 yılının son çeyreğinde imalat sektöründe olan firmaların %64'ünün iş hacmi artarken sadece %31'inin karlılığı artmıştır. Bu farkın özellikle imalat sektöründe oldukça fazla olması firmaların satışlarını daha ucuza, daha çok mal satarak artırmaya çalıştığını da işaret etmektedir.

Şekil 3.4. 2022 Q1 İş Hacmi ve Karlılık Beklentileri

3.2 İş Hacmi, Karlılık, Satış Fiyatı ve İstihdam Beklentileri (2022- Q1)

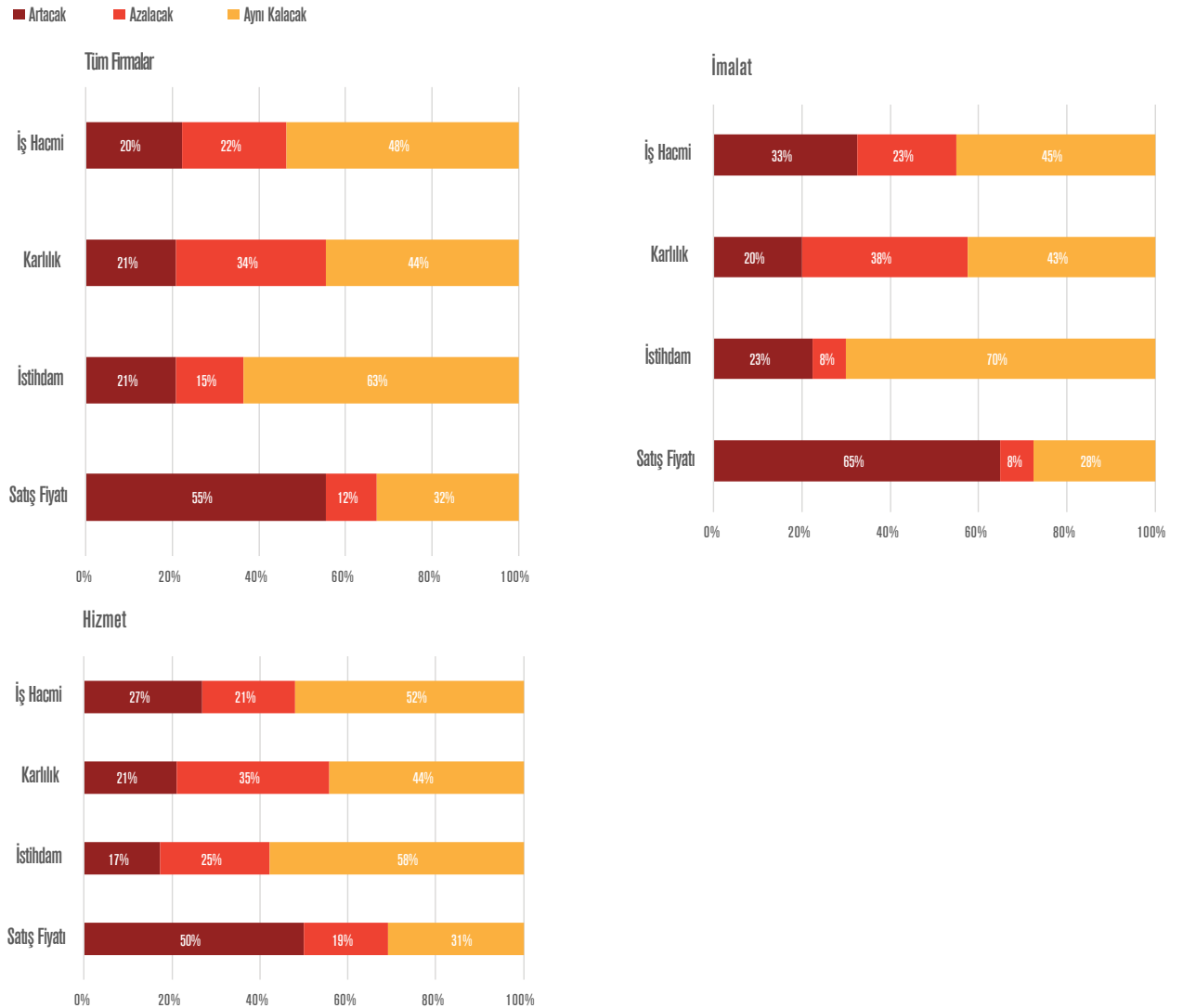
2022 yılının ilk çeyreğine ilişkin gerçekleştirmeler ekonomik aktivitenin 2022'ye girerken hız kestiğine işaret etmektedir. İhracattaki kuvvetli seyir, imalat firmalarına olumlu yansırken, yurt içi talep ve üretim trendinde çoğunlukla savaşla birlikte artan belirsizlik ve maliyetlerdeki artış nedeniyle aşağı yönlü bir tablo söz konusudur.

Anket sonuçlarına göre de iş hacmi ve karlılıkta artış bekleyen firma yüzdesinin azalması göze çarpmaktadır. Tüm firmaların %30'u iş hacminin ilk çeyrekte arttığını/artacağını belirtirken, karlılığın artacağını belirten firma oranı %21'dir. TÜİK tarafından yayımlanan Mart ayına ilişkin sanayi ve hizmet sektörü ciro endekslerine baktığımızda da aylık bazda sırasıyla %6,9 ve %10,9'luk artış söz konusudur. İmalat ve hizmet sektörleri ayırımında baktığımızda iş hacmi ve karlılık arasındaki farkın devam ettiği bir tablo mevcuttur.

Bunun yanında firmaların yarısından çoğu satış fiyatının artacağını belirtirken, imalat sanayiinde bu eğilimi gösteren firma oranı daha yüksek kaydedilmiştir (Şekil 3.5). Tüm firmaların %55'i satış fiyatını yükselteceğini belirtmiştir; bu oran imalat sanayiinde %65, hizmet sektörlerinde de %50 seviyesinde raporlanmaktadır.

Ankete katılan firmaların %63'ü sağladıkları istihdamda herhangi bir değişiklik beklemezken, hizmet sektöründe faaliyet gösteren firmaların %25'i istihdamda düşüş beklemektedir. İmalat sanayiinde firmaların ise sadece %8'i istihdamını azaltacağını rapor etmiştir.

Şekil 3.5. 2022 Q1 İş Hacmi ve Karlılık Beklentileri

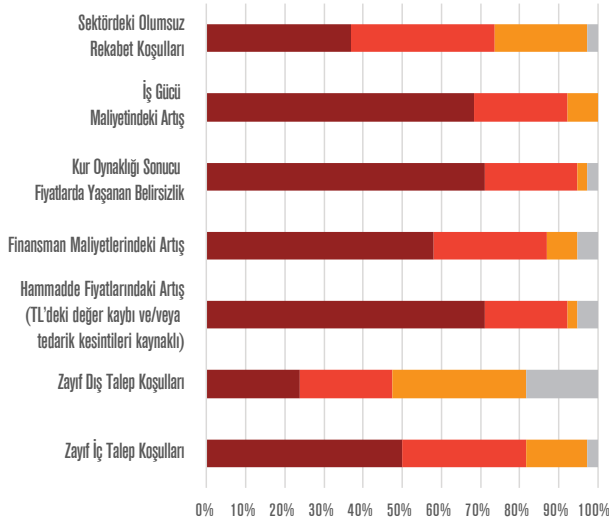
Kur oynaklığı sonucu fiyatlarda yaşanan belirsizlik, hammadde fiyatları ve iş gücü maliyetindeki artış karlılığı olumsuz yönde etkileyen en önemli faktörler olurken, karlılığı artıran en önemli faktör güçlü talep koşulları olmuştur. Bunun yanında firmalar karlılıklarının kendilerine özgü güçlü tedarik zinciri yapısı, verimlilik çalışmaları, yeni pazarlara giriş nedeniyle artmasını beklediklerini ifade etmişlerdir. Karlarında düşüş bekleyen firmalarda ise iş gücü maliyetinde artış, kur oynaklığı kaynaklı fiyat belirsizliği ve hammadde fiyatları oldukça etkili olmuştur. Bunun yanında firmalar döviz kuru belirsizliğinin yanında genel gidişata ilişkin mevcut belirsizlik ve güvensizlik ortamının karlılık üzerindeki olumsuz etkisini vurgulamışlardır.

İş hacmini artıran firmalar için bu artışta rol oynayan başlıca faktör kuvvetli dış talep olmuştur. Kur oynaklığı sonucu oluşan fiyat belirsizliği, zayıf iç talep ve iş gücü maliyetindeki artış ise iş hacmini azaltan başlıca faktörlerdir. Önümüzdeki dönemde sıkılaşan küresel likidite koşullarının döviz kuru oynaklığını tetikleme olasılığı ve artan hammadde fiyatları reel sektörün iş hacmi ve karlılığı üzerinde risk oluşturmaktadır. İş hacminin azalacağını düşünen firmaların bir kısmı enerji sorunları nedeniyle meydana gelen üretim sıkışması ve enerji kesintilerinin, belirsizlik ve güvensizlik ortamının iş hacminin daralmasında rol oynadığının altını çizmiştir. İş hacminin artışında rol oynayan bazı diğer faktörler pandemiden dolayı ertelenen yatırımların gerçekleşmesi, talep bölgelerine yakınlık, yeni pazarlara erişim olarak belirtilmiştir.

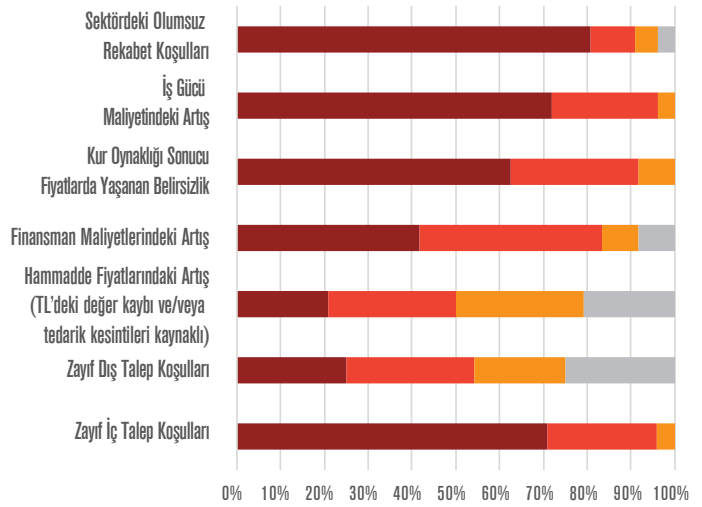
Şekil 3.6. 2022 Q1 Karlılığı ve İş Hacmini Etkileyen Faktörler

■ Oldukça Etkili ■ Etkili ■ Kısmen Etkili ■ Herhangi Bir Etkisi Yok

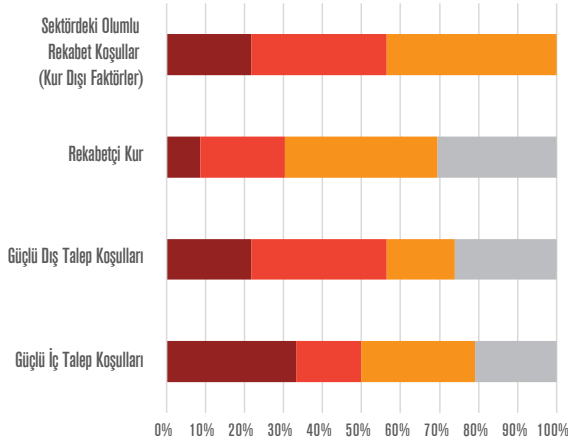
Karlılığı Azaltan Faktörler

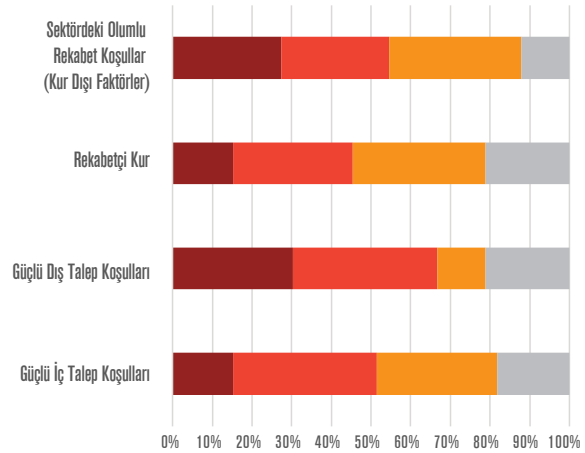
İş Hacmini Azaltan Faktörler

Karlılığı Yükselten Faktörler

İş Hacmini Yükselten Faktörler

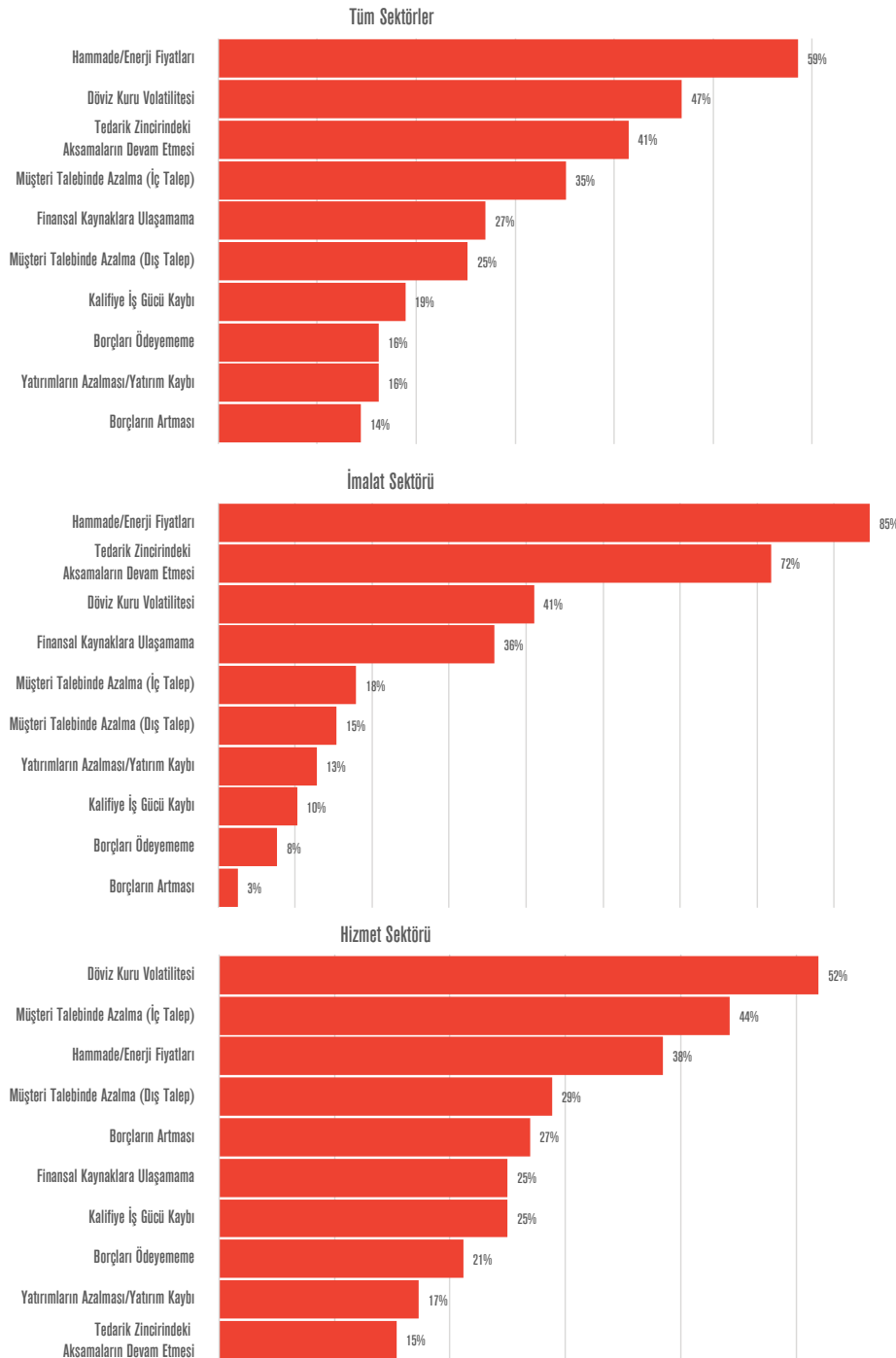

3.3 Riskler

Anketin bu bölümünde öncelikle firmalara önümüzdeki 6 aylık dönemde öngördükleri en önemli üç riski belirtmeleri istenmiştir. Firmaların %59'u hammadde ve enerji fiyatlarındaki artış, %47'si döviz kuru oynaklığı, %41'i ise tedarik zinciri problemlerinin en önemli üç risk arasında belirtmişlerdir. Hizmet sektörlerinde en önemli riskler döviz kuru oynaklığı ve iç talep koşulları olarak belirtilirken, imalat sanayinde hammadde ve enerji fiyatları ile tedarik zincirleri sorunları en önemli riskler olarak öne çıkmaktadır (Şekil 3.7). Dünya Gazetesi ve TÜRKONFED iş birliğinde gerçekleşen Anadolu'nun Nabızı Anketi ilk çeyrek sonuçlarında da firmalar için en önemli üç sorun arasında hammadde fiyatlarındaki artış, döviz kuru oynaklığı ve tedarik sorunları yer almaktadır.

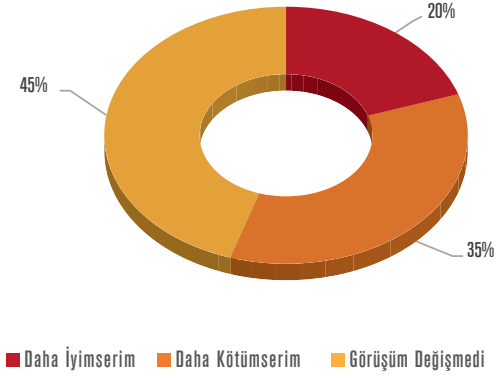
Firmaların %35'ü üç ay öncesine göre şirketlerinin finansal durumu hakkında, %43'ü ise faaliyet gösterdikleri sektöre ilişkin genel gidişat konusunda kötümser bir tutuma sahip olduklarını belirtmişlerdir (Şekil 3.8).

Şekil 3.7. Önümüzdeki 6 Ayda Firmaların Karşılaşacağı En Önemli Riskler

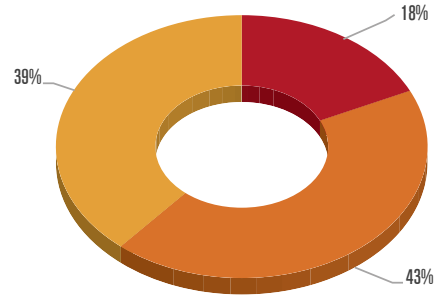

Şekil 3.8. Finansal Durum ve Genel Gidişata İlişkin Düşünceler

Üç ay öncesine kıyasla, şirketinizin şu anki finansal durumu hakkında ne düşünüyorsunuz?

Üç ay öncesine kıyasla, sektörünüzdeki genel gidişat konusunda ne düşünüyorsunuz?

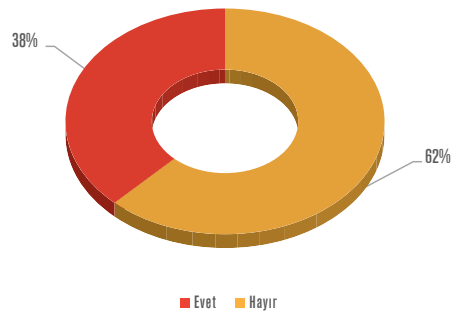
3.4 Tedarik Zinciri Beklentileri

Pandeminin üretim süreçleri üzerinde farklı kanallardan olumsuz etkisi sürmektedir. Pandeminin ilk dönemlerinde kapanmalar sonucu iş gücünün işbaşı yapamaması nedeniyle üretim süreçlerini negatif etkilerken, başta Çin olmak üzere aramalı ithalatının sektöre uğraması ile baş gösteren tedarik zinciri sorunları firmaların kapasite kullanımı oranlarını olumsuz etkilemiştir. 2022 yılının ilk çeyreğinde gerçekleşen bu anket kapsamında da Türkiye’de tedarik zincirine ilişkin sorunların devam ettiği bir tablo mevcuttur.

Anket kapsamında ilk olarak Mart 2020’den bu yana COVID-19 sürecinde (Mart 2020-halen) faaliyette bulunduğunuz ana sektöre ilişkin tedarik zincirinde sorun yaşamaya devam edip edilmediği katılımcılara yöneltilmiştir. Ankete katılan firmaların %62’si bu sorunların devam ettiğini belirtmişlerdir. Ana sektör kırılımında baktığımızda imalat sektöründe bu oran %83, hizmet sektörlerinde ise %73 olarak kaydedilmektedir (Şekil 3.9). Tedarik zinciri ile ilgili olarak katılımcılara ayrıca tedarik zincirinde yaşadığınız sorunların derecesinin önümüzdeki dönemde nasıl seyretmesini bekledikleri sorusu yöneltilmiştir. Firmaların %29’u bu sorunların aynı ölçüde devam edeceğini, firmaların %31’i artacağını, firmaların %19’u ise azalacağını belirtmiştir. Son olarak firmalara COVID-19 pandemisinin tedarik zincirinizde neden olduğu aksaklıkların ne kadar süreceği sorulmuştur, bu kapsamda da firmaların bu sürecin 6 aydan kısa süreceğini öngörenlerin oranı %10, 6 ay-1 yıl arası süreceğini öngörenlerin oranı %32,4, 1 yıldan fazla süreceğini öngörenlerin oranı da %31,5’tir.

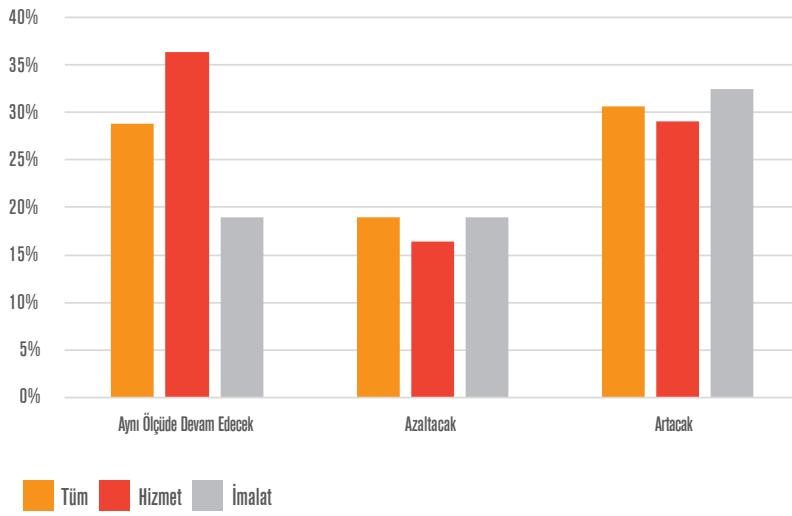
Şekil 3.9a. Tedarik Zinciri Sorunları

COVID-19 sürecinde (Mart 2020-halen) faaliyette bulunduğunuz ana sektöre ilişkin tedarik zincirinde sorun yaşamaya devam ediyor musunuz?

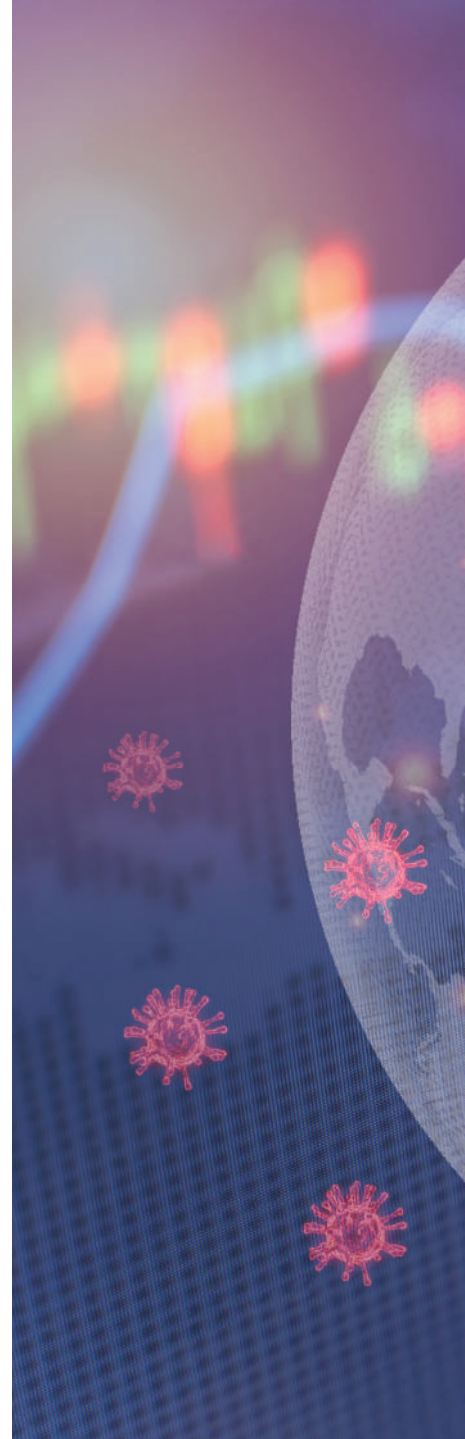
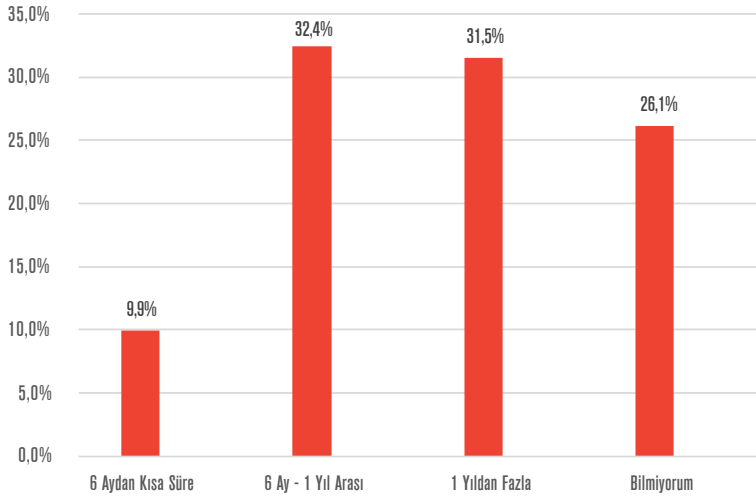
Şekil 3.9b. Tedarik Zinciri Sorunlarına İlişkin Beklentiler

Tedarik zincirinde yaşadığınız sorunların derecesinin önümüzdeki dönemde nasıl seyretmesini bekliyorsunuz?

Şekil 3.9c. Tedarik Zinciri Sorunlarına İlişkin Beklentiler

COVID-19 pandemisinin tedarik zincirinizde neden olduğu aksaklıkların ne kadar süreceğini düşünüyorsunuz?

4

Sonuç

Rusya'nın Ukrayna'yı işgali ile oluşan ekonomik maliyet ve artan belirsizlik, küresel enflasyonist baskılar ile birleşerek politika yapımcıların halihazırda karşı karşıya olduğu zorlukları daha da arttırdığı bir dönemden geçmekteyiz. Bunun yanında gelişmiş ülke merkez bankalarının uygulamaya başladığı sıkılaştırıcı para politikaları Türkiye gibi gelişmekte olan ülkeler için özellikle döviz kuru tarafında risk oluşturmaya devam ediyor. Global gelişmeler reel sektör üzerinde risklerin oldukça fazla olduğu ve önümüzdeki dönemde de bu risklerin artacağı bir dönemin içinde olduğumuzu işaret ediyor.

Firmaların mevcut durumu, beklentileri, öngördükleri risklerin değerlendirilmesi amaçlanan bu anket çalışması 2022 yılının ilk çeyreğine ilişkin gözlemleri içermektedir. Anket sonuçları 2022 yılına başlarken ekonomik aktivitenin hız kestiğine işaret etmektedir. 2022 ilk çeyreğine ilişkin GSYHI verilerine göre de çeyreklik bazda büyümenin yavaşlama kaydettiği bir tablo mevcuttur. Türkiye ekonomisi ilk çeyrekte güçlü tüketim ve ihracat kaynaklı yıllık %7,3 büyüme kaydetse de çeyreklik büyüme oranı son 5 çeyreğin en düşük seviyesi olan %1,2'ye gerilemiştir.

Anket sonuçlarına göre de 2022 yılının ilk çeyreğinde iş hacmi ve karlılıklarında artış bekleyen firma oranı önceki çeyreğe kıyasla azalmıştır. Tüm firmaların %30'u iş hacminin ilk çeyrekte arttığını/artacağını belirtirken, karlılığının arttığını/artacağını belirten firma oranı %21'dir.

İş hacmindeki artışın özellikle dış talep kaynaklı olduğu belirtilirken, iş hacmindeki daralma döviz kuru oynaklığı, azalan iç talep ve iş gücü maliyetleri gibi faktörler kanalıyla gerçekleşmiştir. Önümüzdeki dönemde sıkılaşan küresel likidite koşullarının döviz kuru oynaklığını tetikleme olasılığı ve hammadde fiyatlarındaki artışın reel sektörün iş hacmi ve karlılığı üzerinde risk oluşturmaktadır.

Firmaların %35'i üç ay öncesine göre şirketlerinin finansal durumu hakkında, %43'ü ise faaliyet gösterdikleri sektöre ilişkin genel gidişat konusunda kötümser bir tutuma sahip olduklarını belirtmişlerdir. Buna ek olarak iş hacminde düşüş yaşayan firmaların çoğunlukla istihdam sayısı 50 ve altında yer alan küçük veya mikro ölçekteki işletmelerdir. Firmaların finansal görünüşleri ve sektörel gidişata ilişkin olumsuz beklentileri destek mekanizmalarının devamlılığının olması gerektiğine işaret etmektedir. Pandemiyle birlikte özellikle dayanıklılık seviyesi daha az olan KOBİ popülasyonunun daha kırılgan olduğu segmentlerinde (sektör, yaş ve büyüklük) kredi dışı "hedefli destek paketlerinin" devreye sokulması önem taşımaktadır.

Ankette öne çıkan bir diğer sonuç ise son dönemde karlılık ve iş hacmi arasındaki makasın oldukça artmasıdır. 2021 yılının son çeyreğinde imalat sektöründe olan firmaların %64'ünün iş hacmi artarken sadece %31'inin karlılığı artmıştır. Bu farkın özellikle imalat sektöründe yüksek olması firmaların satışlarını daha ucuza, daha çok mal satarak artırmaya çalıştığına da işaret etmektedir. Firmaların daha ucuza daha çok mal satması yerine düşük talep esnekliğine sahip, katma değer sağlayan ürünlerin üretilmesine teşvik edilmeleri orta vadede sanayi politikalarının hedefinde olmalıdır.

Anket sonuçlarına göre önümüzdeki dönemde hizmet sektörlerinde faaliyet gösteren firmalar için en önemli riskler döviz kuru oynaklığı ve iç talep koşulları olarak belirtilirken, imalat sanayindeki firmalar hammadde ve enerji fiyatları ile tedarik zincirleri sorunlarını en önemli riskler arasında saymaktadır. Ankete katılan firmaların %62'si tedarik zinciri sorunlarının devam ettiğini belirtmişlerdir. Sektör kırılımında baktığımızda imalat sektöründe bu oran %83, hizmet sektörlerinde ise %73 olarak kaydedilmiştir. Firmaların %41'i tedarik zinciri sorunlarının en önemli 3 risk faktörü arasında sıralamaktadır. Bu nedenle önümüzdeki dönemde firmalar tarafında tedarik zincirinin dayanıklılığına ilişkin orta ve uzun vadede alınacak önlemler kaçınılmaz olmalıdır. Bu kapsamda teknolojik altyapı yatırımları ve yeni teknolojiler kanalıyla desteklenen yeni tedarik zinciri modelleri önem kazanmaktadır.

iş dünyası için
YEREL KALKINMA

TURKONFED

f t in @ y /turkonfed

Refik Saydam Caddesi Akarca Sokak N:41 Tepebaşı, Beyoğlu / İstanbul
+90 212 251 73 00 / +90 212 251 58 77 www.turkonfed.org / info@turkonfed.org

CIPE

CENTER FOR INTERNATIONAL
PRIVATE ENTERPRISE